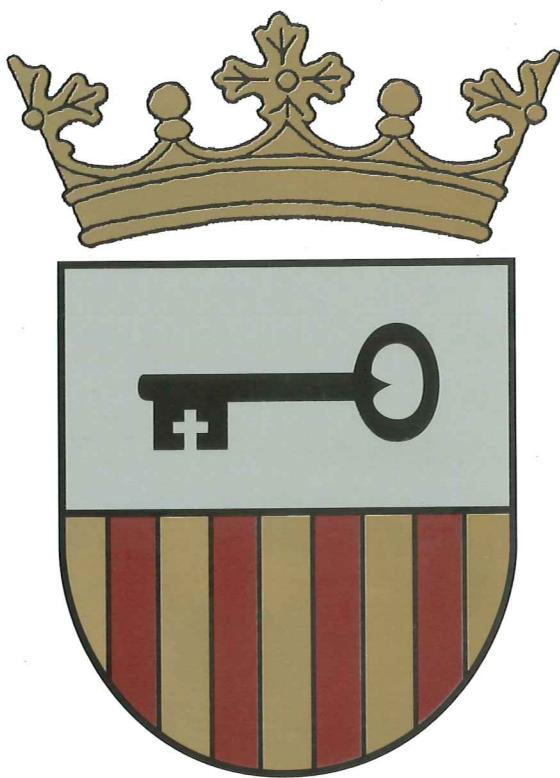

ER ESCUT D'ARAN

CONSELH GENERAU D'ARAN

ER ESCUT D'ARAN

**per
Angel CLAVERIA ANER**

Depòsit Legau: L-0179-1998
ISBN: 84-89940-23-1
Edita e Imprimís: Conselh Generau d'Aran
Autor: Angel Claveria Aner
1èra Edicion 17 de junh de 1998 damb motiu
dera Hèsta d'Aran.
2000 exemplars

ETH SIMBÈU D'ARAN

Aran ath long dera sua millenària existéncia a anat configurant ua simbologia pròpia, uns senhaus d'identitat, ua istòria e un patrimòni d'identificacion collectiu.

Auem er escut qu'ei reflèxe e expression dera nòsta istòria. Sintèssis de toti es elements: Lengua, Istòria, Art, Territori e Volentat collectiu; Diuersitat e convivéncia. Er escut sintetise toti aguesti elements d'arraïtz popular e eth pòble les identifique coma pròpis.

Aguesta acceptacion generalisada, totun, merite ua explicacion. E aguesta ei era que se vò dar a trauèrs dera publicacion qu'ara presenti. Ei ua exposicion rasonada, encara que resumida, entara sua divulgacion e melhor comprehenència deth sòn significat.

Eth sòn autor, Angel Claveria, a sabut articular tot eth contengut simbolic en aguestes quate planes. Mos cau emplegar e mantier es simbèus entà permanéisher coma pòble.

Carlos Barrera Sánchez

Sindic d'Aran

INTRODUCCION

Un Escut non nèish ne se hè de quinsevolha bona volentat que de còp descurbís qu'eth sòn pòble, vila, ciutat o vilatge possedís un castèth, ua glèisa, un senhor o un sant miraculós que ben meritarie èster plasmat coma insígnia, lum e guida unificadora a on se guarda tot un collectiu.

Un escut ei quauquarren mès seriós. Ei quauquarren a on se pòt liéger era istòria e era cultura d'un pòble reflectides en uns simbèus que parlen per eri madeishi. Era istòria atau mos ac demòstre. Qui non reconeish en uns paus ath Reiaume d'Aragon o ara Corona Catalano-Aragonesa, en ua flor de lis era istòria de França, qu'en tot multiplicà-se per tres se convertís en ua dinastia de reis borbonics. Un león, ua joata, ues flèches, ua granada, ues cadenes, ua agla damb aureòla de santetat, ua corona imperiau, reau, ducau, comdau... atau enquia milers d'ans embarradi en un simple e unic simbèu.

Damb tot açò volem díder que non auem de deishà-mos influenciar, a priòri, per elucubrations sentimentaus, era màger part des viatges adreçades entà fins bèth shinhau dubtosi, encara que non per aquerò mancadi de bona volentat. Non ei mens vertat qu'era bona fe non a perqué èster pelejada damb era ignorància. Mès ei vertat qu'era ignorància tot soent ei acompanhada dera mefidança que òc qu'ei pelejada damb era bona volentat.

En tot sajar d'equilibrar andús critèris s'a tractat de aprohondir ena simbologia dera nòsta Val de Vals. Era prumèra causa, guardar de balharlum ad aquerò que mos ei desconeishut (hèrenlà era ignorància) e despús endonviar eth grad de credibilitat dera bona fe.

D'aguesta volentat neishec aguest estudi sus eth simbèu maxim

representatiu deth nòste Aran. Estudi imparciau? De bon començament atau ac digui e voi que'n demore constància; imparciau. Çò que non vò cap díder mancat de sentiment pr'amor que, com aranés, eth subconscious a viatges tradís. Totun, es tèxtes liejudi, es archius consultats, es preguntes realisades, eca. demoren reflectidi e aquerò òc, son publics, pòden èster confirmats, avalorats e, evidentament, tostemp discutits. S'a tractat d'ordenar, non de legislar. Açò darrèr hug, e atau a d'èster, ara finalitat d'aguest travailh.

Després d'aguesta matisacion, que non sò segur s'aurè artenhut, passi a desenvolpar er estudi e acabà-lo damb ua conclusion qu'en realitat ei eth motiu fondamentau deth madeish.

Era Val, Aran, aué ei mancada d'un escut propi. Aquerò non vò díder que non l'age agut ne que non posque tornà-lo a auer, qu'en hons, d'querò se tracte. L'auec? Quin siguec? Recuperem-lo e, sustot, actualisem-lo, reconeishem-lo e empleguem-lo.

PART EXPOSITIUA ES BARRES (Paus).

Ena "Relacion ath Rei felip III" deth Visitador Reiau ena Val d'Aran Sr. Juan Francisco de Gracia de Tolba, publicada en 1613, e reeditada en 1793, mos trapam damb qu'en sòn Capítol II e ena part dedicada ara descripcion des "Armes e municions deth "Caftillo de Biella", pl. 19, mos ditz textuaument: "*Han fe hallado en este Caftillo dos pieças de artilleria, feis de campaña, con todos fus encaualcamentos, e en aqueftos ocho tiros, eftan eftampados, ò vaziados unos escudos con las barras de Aragón, y una corona Real fobre ellos, que fon las armas del valle...*"

En Armari des Sies Claus, construit en 1753 e que se conserva en Musèu d'Aran, figure en sòn centre un Escut coincident damb era descripcion anteriora: "...es barres d'Aragon e ua corona Reiau sus eres...".

Ena "Revue de Comminges" de 1921, pl. 126, Maurice Gourdon en descriuer era Tor deth Castèth de Salardú (actuau campanau) mos ditz: "Sus era pèira centrau deth pòrche ogivau ei gravat un escut damb es armes dera Val: guèules a quate paus d'aur" corèctament aurie de dider: "d'aur a quate paus de guèules". Escut, que per un aute costat, encara ei en lòc nomentat.

Ena pl. 18 deth libre "La Vall d'Aran", d'Albert e Jacqueline Puigoriol, 1972, mos trapam damb qu'es autors, despùs de descriuer eth famós litigi, determinant e decisiu, entre Aragon e França, pera Val d'Aran, concludissen:

"Coma simbèu tangible d'aguest celèbre litigi, demoren en escut dera Val e des sues viles dus signes precisi: -eth deth guanhador, eth rei de Catalonha-Aragon, representat pes Quate barres (plan esculpides, ath delà, en portalades e modilhons); -e era Clau..." (aguest apartat lo comentaram mès entà davant e en capitol a part.)

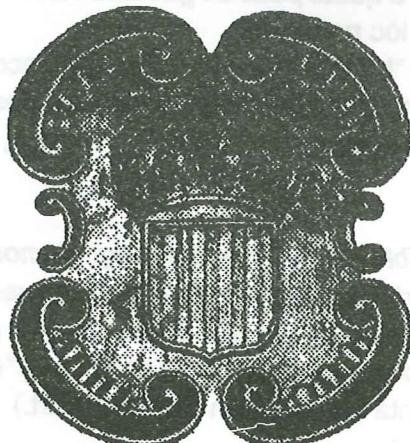
Enquiara creacion dera Bailia Generau existien en Aran tres bailes. Eth Baile de Vielha auie ua cèrta preeminéncia sus es auti pr'amor de poder actuar coma representant reiau en tot er Aran. En bèri documents conservadi en Archiu dera Corona d'Aragon, es testimònisi des negociacions de Vielha, de 1312, afirmen qu'es Bailes deth terçon de Vielha auien un bacul "*longitudinis unius pedis*" damb eth sagèth d'Aragon. (1) e (2)

Era assumpcion des quate barres pòt provier des tractats d'emparament qu'es aranesi subscriueren damb es reis d'Aragon e deth rangue e consideracion que laguens dera Corona auec er Aran pendent tota era Edat Mieja.

Enquia non hè guaire, fòrça pòbles d'Aran mantengueren enes sòns escuts d'ua manèra o ua auta es Barres: Bossòst, Les. Era pròpia capital Vielha non a deishat de mantié-les. Tanben Vilamòs, Betlan, Mont, Montcorbau e Gausac formen eth sòn escut damb sonqu'es Barres der antic escut d'Aran.

Es Barres, eraldicament cridades Paus, son en nombre de quate, vermelhes (Gules) sus hons (Camp) auriò (Aur).

Enquia aciu semble demorar clar qu'era base fondamentau der Escut d'Aran èren es quate Barres (Paus) deth Reiaume d'Aragon e posteriora Corona Catalanoaragonesa.

ERA CORONA.

Era Corona Reiau simbolise era apartenença d'Aran ath Reiau Patrimòni.

Autant es Bailes coma es Bailes Generaus, que posteriorament damb Alfons IV passèren a cridà-se Governadors Reiaus (3), designauen un mode particular de possession: "...ei eth dret d'administracion dirècta deth Rei sense intermediaris,...(4).

E ath viatge simbolise tanben era consideracion d'"òmes liures" que damb tant de in defenen es aranesi ath long de tota era sua istòria. En contraposicion as "servents" pròpis des Senhoraments feudaus. *"Aran non siguec jamès Senhorament feudau e es aranesi poderen afrontar victoriosament era luta entà vedé-se liures des senhoraments vesins (Comenges, Palhars, eca.) pera proteccio dera Monarquia e principalament per èster liures, donques, coma s'a dit exactament, damb servants non se defenen ne reconquisten nacionalitats.* (5) e (6) Aguesta dependéncia dirècta deth Rei se reïtère en fòrça documents. Eth madeish Parlament de Catalunya nègue en 1410 e en prumèra instància era ajuda que sollicite eth Sindic d'Aran davant era invasion parciau dera Val pes tròpes dera Comdessa de Comenges, (que profitèc era inexisténcia deth Rei pera mòrt sense succession de Martin I, entà mestrejar era Val), en tot alegar eth Parlament que: "Aran ei causa deth Reiau patrimòni" (7)

Enes documents consultats relacionadi damb Aran, non se parle dera forma dera Corona. Coma s'a dit, en 1613 sonque se descriu "...ua Corona Reiau sus eri (es escuts)..." mès enes dibuishi des Glòses Marginaus deth Forri Aragonum de 1476(8), trapam dejà ua representacion dera corona dera epòca e que seguis estant parièra ara que trapam coma corona deth Rei d'Aragon, deth segle XIV, (segle, per un autre costat, relevant ena istòria d'Aran), en "Tractat General d'heràldica de Manuel Bassa Armengol, 1973, pl. 140.

En 1753, en Armari des Sies Claus, era corona Reiau ei era pròpia dera casa de Borbon, causa logica se s'a en compde qu'era dita casa reinaue en Espanha d'ençà er an 1714 e qu'eth madeish Felip V ratifiquèc e confirmèc es Furs e Privilèges aranesi e per tant era Corona Borbonica assumic en Escut eth papèr qu'enquia alavetz auie amiat era d'Aragon e era Catalanoaragonesa.

En tot acabar auem qu'er Escut d'Aran ère sense dubte eth des QUATE BARRES E UA CORONA REIAU SUS ERES.

Non se tractau de l'Escut de Catalunya pr'amor que ja non sonque Jaime II, que creèc explicitament era Baília Generau d'Aran e la igualèc damb Catalunya, València e Mallorca (9) e (10) senon tanben pr'amor qu'eth Rei Felip V que subdividíc eth Principat en 1716, mejançant un Decrèt de Naua Planta, en dotze Corregiments, deishèc a Aran sense formar part de cap d'eri. Aran contunhèc damb era sua peculiara forma de govèrn, sancionada per Reiau Cedula de Felip V e dehòra per tant, exprèssament, dera artenhuda deth Decrèt de Naua Planta. En aquerí tempsi ère proscrit e proïbit tot aquerò relacionat damb era identitat catalana, mès era Val, coma territori autonòm, construïs en 1753 eth sòn Armari des Sies Claus e dispause en centre eth sòn Escut tradicionau des Barres e era Corona, sense conferí-li mès connotacion politicoadministratiua damb Catalunya ne damb Aragon.

II Coronau regis aragonum et
coemt et regnus et de jure legio
constat gaudiu puhisnum.

ERA FORMA EXTERIORA O BOCA DER ESCUT.

Tanpòc enes documents consultats relacionadi damb Aran se parle d'era mès tanben enes diboishi des glòses marginaus deth Fori Aragonum de 1476 apareish era forma der Escut atau e com aué la coneishem ei a díder rectangulara, quadrilonga e arredonida pera sua part inferiora. Se tracte der estil nomentat "Aragonés" per Bassa Armengol en sòn nomentat dejà Tractat d'Heràldica, pl. 63 (11) o "Espanhòu" per Vicente de Cadenas Vicent en sòn Vademécum heràldico, pl. 15 (12) o "Quadrilong iberic, generalisat ena Peninsula Iberica des deth segle XVII", per Armand de Fluvia en sòn Diccionari Generau d'Eraldica, plana 165. En aquerò que hè ath nomentat Armari e per rasons òbviies, mos trapam damb er estil "Francés", quadrilong arredonit e acabat en punta e que, malurosament, se trape aué en dia massa estienut per tota era eraldica espanyola, en detriment dera sobrietat e puresa dera figura classica deth nòste blason.

A despiet d'açò, s'a de puntualisar qu'es formes exteriores des escuts an anat seguint era moda deth moment, segontes es epòques, e coma mòdes, mès o mens passatgères, non son per aquerò justificables.

ERA CLAU

Es documents istorics des dera Edat mejana, balhen contunhada e repetida referéncia ara denominacion que li dèren autant es reis catalanoaragonesi com es francesi e espanyòus ath territori d'Aran:

"*Clau deth nòste reiaume*" (Aragon) e "*Clavis regni Francie*" (Tolosa) (13)

"*Aran est clavis Pallarium et Rippacurcie et terre nobilis G. de Erillo*"(14)

"*Clavis Pallarium et Rippacurcie*"(15)

"*Clavis Pallarium*"(16)

"*Clavis regni Francie ab illa parte*"(17) e (18)

"... constituïc era Val d'Aran era pèira angulara dera bastissa imperiau catalanoaragonesa enes Pirenèus Centraus. Era sua excepcionau situacion estrategica -siguec titolat "*Clavis Pallarium et Rippacurcie, Clau del nostre regne, e Clavis regni Francie ab illa parte*" (Tolosa) en fòrça informes de començaments deth segle XIV- li reservèc un papèr fondamentau respècte a França: ofensiu enquiarà batalha de Muret (1213) e defensiu despús." (19).

"...e considerant era Val d'Aran plaçada enes confins des Reiaumes de França, qu'alavetz soent èren enemics e que coma diguec eth Rei Joan, ei era Clau des d'Espanha..."(20)

"-e era Clau, figure alusiuath papèr preminent qu'es antagonistes (França e Aragon) concedien ar Aran, segontes se remèrque clarament enes respectius documents medieaus, ja que designen ara Val coma "Clau del nostre regne" e "Clavis regni Francie"(21)

Eth Sr.Manuel Abizanda Broto ena pl.7 deth sòn "Indice de Privilegios del Valle de Aran"(22) mos ditz: "Eth Sr. Bertran Musitu, en tot apuà-

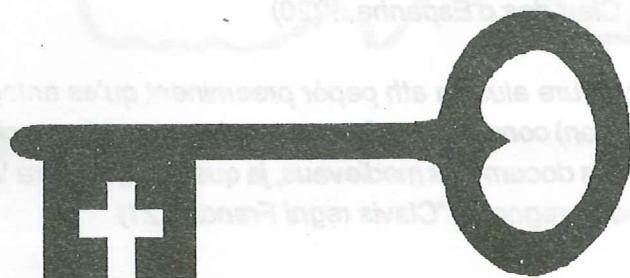
se en aquerò consignat per Mr. de Laurier, afirme qu'en tot considerar Jaime I eth Conquistador ara Val d'Aran coma clau estrategica dera major importància entath Reiaume d'Aragon, li dèc un còdi de leis pròpies, promulgades enes privilègues que l'autrejaue."

En madeish libre, e en apartat dera transcripcion des privilègues, mos trapam, enes sues pl... 36 e 58, damb: "Pèir IV. Saragossa, Seteme de 1381. Privilegi Reiau, en pergamin, que dispause: qu' era Val d'Aran non pòt èster separada dera Corona Reiau, per èster Clau deth pas tà Franca..."

Sense anim d'acabar es referéncies istoriques, demore clar qu'era CLAU ei un concèpte que definís endonviadament eth papèr estrategic d'Aran ena istòria.

En segle XIX quauques pòbles dera Val adòpten era Clau enes sòns escuts, en tot èster Les e Vielha es pòbles que l'incopòren definitiuament e damb aguest especiau significat.

Se pòt relacionar tanben era Clau damb er Armari des Sies Claus, pera relacion dirècta damb es Sies Terçons d'Aran, e peth besonh d'èster present un Conselhèr de cada Terçon damb era sua pròpia Clau entà poderhèrus dera documentacion e bens deth Govèrn d'Aran, custodiats en aqueuth Armari.

ER ESCUT D'ARAN

Ara, en recuperar Aran er autogovèrm pera Lei 16/1990 deth Parlament de Catalunya, esdeven de nau de besonh dispausar d'un escut.

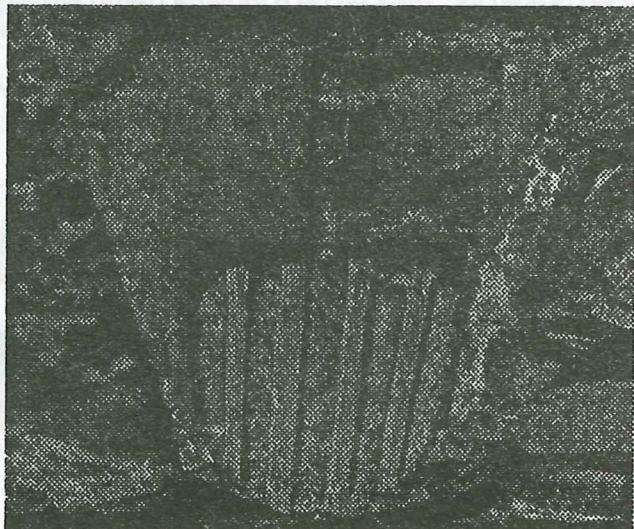
Era pròpia Lei previé que sigue eth tradicionau d'Aran. Eth tradicionau ei, coma s'a vist coincident damb er actuau escut de Catalonha. Açò impossibilité era sua legalisacion per motius sobradament òbvis. Aué ei clar qu'es Barres soletes s'identifiquen totaument damb er escut de Catalonha (non damb Aragon, Valéncia o Malhòrca) e era Generalitat. Serie dificil hèr a valer que tanben soletes son simbèu tradicionau d'Aran.

Per aquerò sense renonciar ad aguest simbèu que mos ei tanben pròpi, s'introdujis ena prepausa d'Escut d'Aran un aute simbèu qu'identifique istoricament e clarament ara Val atau coma ja s'a dit. Atau mantenguem ena simbologia era identitat pròpia qu'ei consubstanciau ath nòste país, en tot establir un orde eraldic en quau es BARRES, coma simbèu vengut der exterior deth nòste territori, en tot demorar en dusau lòc, mès en pè d'igualtat damb eth simbèu mès pròpi, era CLAU. Per açò se despartís pera meitat er escut. E se i manIFESTE clarament era nòsta volentat de demorar laguens deth territori de Catalonha, ath quau de forma pactada e voluntària ei adscrit Aran.

Ara, en plantejar era creacion e legalisacion d'un nau escut entà Aran, diferent deth de Vielha, semble obligat plaçar en lòc preminent aguesta CLAU que simbolise eth territori que volem representar en escut. Er escut a de contier tanben es BARRES (paus) catalanoaragoneses tradicionaus, en dusau lòc per hèr referéncia a ua circonstància exteriora ara Val, e era CORONA REIAU, perçò qu'aguest simbèu represente entà Aran des deth Tractat d'Emparança damb eth Rei Alfons II ena meitat deth segle XII.

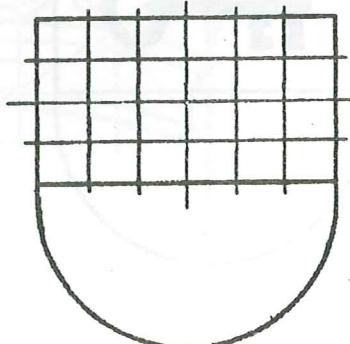
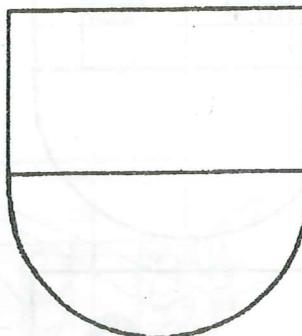
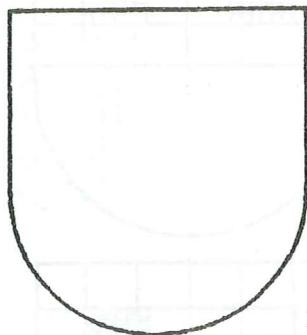
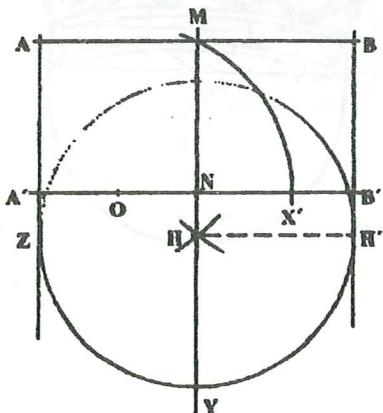
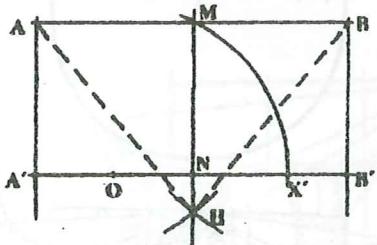
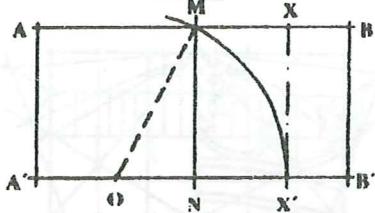
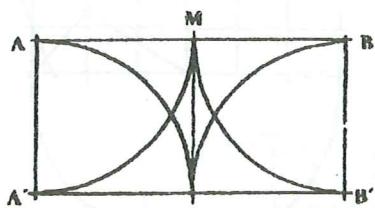
Sembla rasonable adoptar eth tipe d'escut catalanoaragonés qu'a eth bèc redon. Atau coma era Corona, d'aur (jaune), pròpia des reis catalanoaragonesi (S.XIV). Era clau, se prepause sigue simpla e sonque d'un lòbul, color sable (nere, color deth hèr), en faisha e damb eth dentat, en tot guardar ara dreta (esquèrra der espectador), en forma de crotz. Clara alusion ar important papèr agut pera Glèisa ena istòria d'Aran que non sembla de besonh comentar en aguest estudi. Coma il·lustracion d'açò dit enquia ara, en libre d'Albert e Jacqueline Puigoriol (23) apareish ena sua pl. 19 era fotografia d'ua pèira talhada en tot contier es Barres, era forma exteriora der escut e, per sagèth, ce que sembla èster era part importanta d'ua Clau. Atau ac interprèten non sonque es autors deth libre, senon tanben era Fondacion deth Musèu Etnologic dera Val d'Aran qu'en tot emplegar era pèira coma modèu, dessenhèc, damb endonviat critèri, eth sòn pròpi Sagèth; es Barres e era Clau.

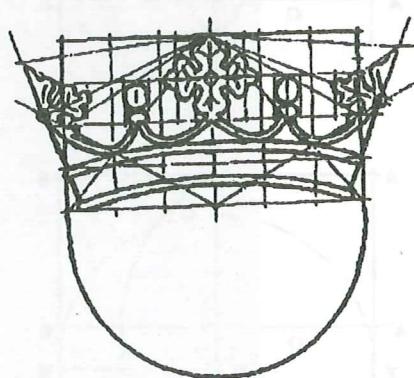
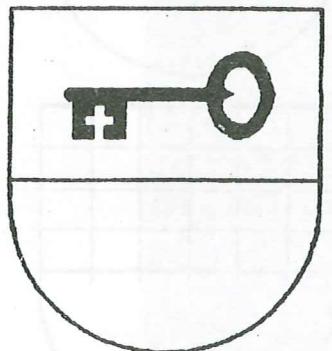
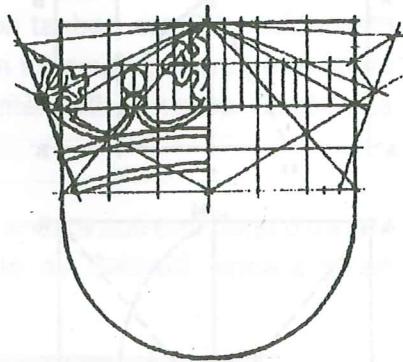
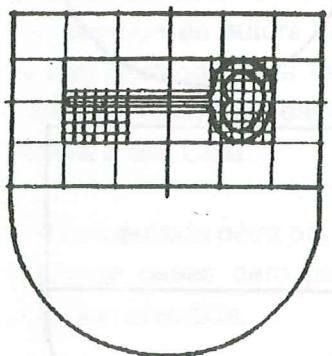
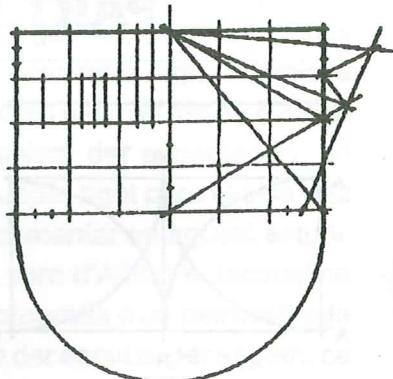
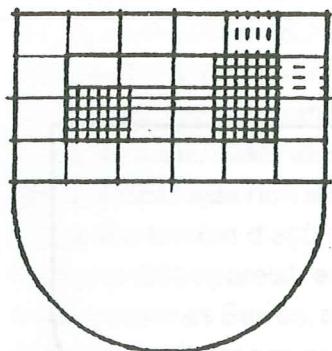
Era nomenada pèira pòt contemplà-se encara aué ena paret d'ua des antiques cases dera plaça deth pòble de Salardú, encara qu'en posicion invertida.

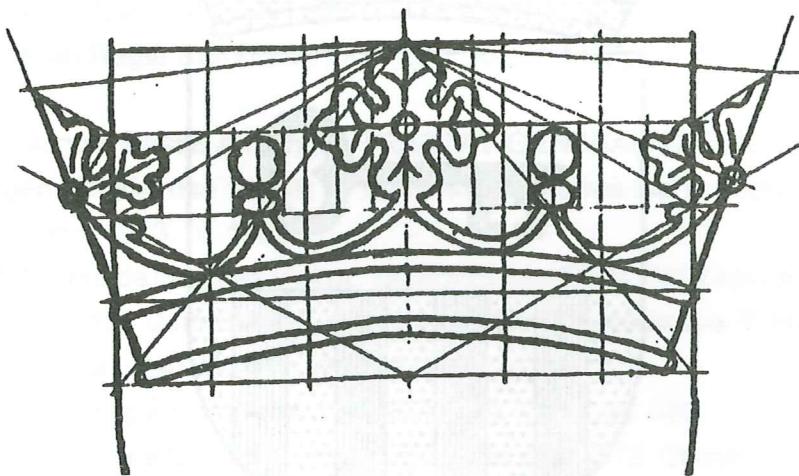
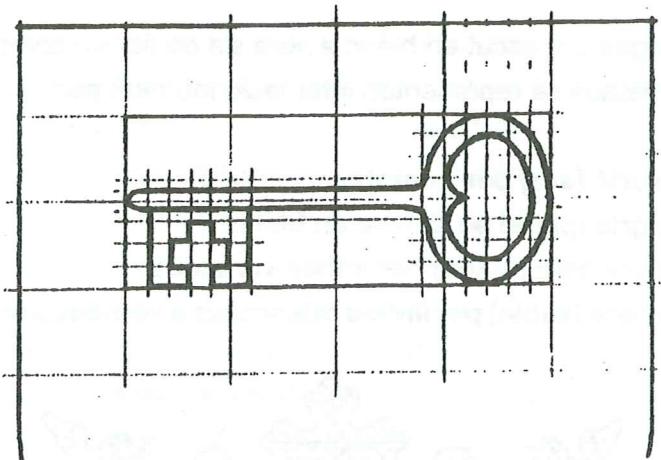

PART DESCRIPTIUA

A ————— B

EN BLANC E NERE

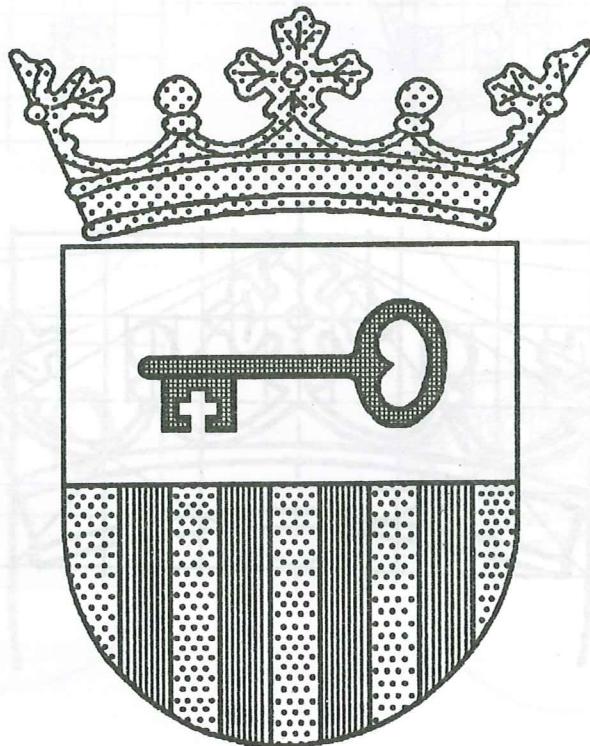
Enes imatges der escut en blanc e nere s'a de tier en compde qu'es colors e metaus se representen internacionaument per:

Er aurió (aur) per puntets.

Eth gris (plata) se dèishe en blanc

Eth vermelh (gules) per linhes verticaus

Eth nere (sable) per linhes orisontaus e verticaus crotzades.

BIBLIOGRAFIA

- (1) Joan Reglà Campistol. FRANÇA, ERA CORONA D'ARAGON E ERA FRONTÈRA PIRENENCA. (Era luta pera Val d'Aran. Segles XIII-XIV). C.S.I.C. Madrid, 1951. Vol.1 (Tèxt), pl. 274.
- (2) Archiu dera Corona d'Aragon. Reg. 63, huelhes 19 r e 21 v.
- (3) Archiu dera Corona d'Aragon. Reg. 504, huelha 1 r.
- (4) ISTÒRIA GENERAU DETH LANGUEDÒC. Vol. VII, pl. 197-198.
- (5) A. Ballesteros. ISTÒRIA D'ESPAÑA E ERA SUA INFLUÉNCIA ENA ISTÒRIA UNIVERSAU, Vol. 2, pl. 845.
- (6) Joan Reglà Campistol. FRANÇA,...cit. Vol. 1, pl. 283.
- (7) Archiu dera Corona d'Aragon. Vol. 633, pl. 115.
- (8) Bibliotèca Generau Universitària de Saragossa. FORI ARAGONUM, Diboishi des Glòses Marginaus. 1476.
- (9) García Gallo. ISTÒRIA DETH DRET. Vol. 1, pl. 642.
- (10) Joan Reglà Campistol. FRANÇA,...cit. Vol. 1, pl. 275 e d'autes seg.
- (11) Manuel Bassa Armengol. TRACTAT GENERAU D'ERALDICA. (Orígen, istòria des escuts e nòrnes entà formà-les e liegé-les). Barcelona, 1973. pl. 140.
- (12) Vicente de cadenas Vicent. VADEMECUM ERALDIC. (Aplicacion dera Sciéncia deth Blason, damb especiau referéncia ara Eraldica Eclesiastica). 2au. Edicion. Madrid, 1984. pl. 15.
- (13) Joan Reglà Campistol. FRANÇA,...cit. Vol. 1, pl. 320.
- (14) Archiu dera Corona d'Aragon. Document de 1312. Cancilheria de Jaime II. num. 4589.
- (15) Joan Reglà Campistol. FRANÇA,... cit. Vol. 1, pl. 268.
- (16) Karl Villemse. DER KAMPF UM DAS VAL D'ARAN. Munster, 1937. pl. 142-224.

- (17) Bibliotèca Nacionau de París. COLLECTION CLAIRAMBAUL. Vol. 1021, huelha 75.
- (18) Lauer. UA ENQUÈSTA A PREPAUS DERA FRONTÈRA FRANCESA ENA VAL D'ARAN JOS FELIP ETH BÈTH. pl. 26 e seg.
- (19) Joan Reglà Campistol. FRANÇA,...cit. Vol. 1, pl. 1.
- (20) Juan Francisco de Gracia. RELACION TATH REI FELIP III NÒSTE SENHOR. 1613. pl. 94.
- (21) Albert e Jacqueline Puigoriol. ERA VAL...cit. pl. 18.
- (22) Manuel Abizanda Broto. ER INDEX DE PRIVILÈTGES DERA VAL D'ARAN. Balguer, 1944, plana. 7
- (23) Albert e Jacqueline Puigoriol. ERA VAL...cit. pl. 19.

D'auti tèxti emplegadi.

- Armand de Fluvia. DICCIONARI GENERAU D'ERALDICA. Barcelona, 1982.
- Julio de Atienza Navajos. NOCIONS D'ERALDICA. Madrid, 1989.
- Luis F. Mesía de la Cerda y Pita. ERALDICA ESPANHÒLA (Eth Dessenh Eraldic). Madrid, 1990.
- Vicente de Cadenas e Vicent. FONDAMENTS D'ERALDICA (Sciéncia deth Blason). 2au. edicion. Hidalguia. Madrid, 1994

CONCLUSION

En tot atier a tot ciò que s'a comentat er Escut d'Aran demore definit eraldicament com:

ESCAT TALHAT.

PRUMÈR, DE PLATA: UA CLAU EN FAISHA, DE SABLE.

DUSAU, D'AUR: QUATE PAUS DE GULES.

SAGERAT DE CORONA REIAU CATALANOARA-GONESA (S.XIV).